

Det flexibla kontoret

Arbete och utbildning på distans – förstudie –
för personer med psykiska funktionshinder

Rapport nr 3

Marianne Danielsson och Hans Andersson

Copyright: Hjälpmedelsinstitutet, 2003
Författare: Marianne Danielsson, utvecklings-
och marknadsansvarig, Miraklet
Hans Andersson, Affärs- och
verksamhetsutvecklare, Human Kind
Projektledare: Catarina Brun
Redaktör: Barbro Ahlbom
Upplaga: 300 ex
Best nr: 03320
ISBN: 91-88337-82-0

Förord

Det sociala företaget Miraklet har genomfört en förstudie inom området – arbete och utbildning på distans. I denna skrift presenteras resultatet från enkäter till och intervjuer av nyckelpersoner inom områdena utbildning och arbete på distans.

Människor med psykiska funktionshinder har många gånger en svår situation på arbetsmarknaden och i utbildningssammanhang. Kraven på social kompetens både i arbetslivet och inom olika utbildningar har ökat. Kontakterna via e-post behöver inte bli så övermäktiga, att de blir förlamande. Det kan vara lättare att komma vidare i en ansträngd arbets- och studierelation genom att byta ut en del av den personliga kontakten till e-post. Man kan studera och/eller arbeta hemifrån delar av tiden och uppleva att man hör till ett sammanhang, även om man inte orkar vara tillsammans med andra människor hela tiden.

Motivation att studera på distans växer oftast fram ur ett vidare behov att komma framåt och kunna arbeta. Personen vet ofta inte vad den vill eller vad den kan. Studiemotivation och motivation till arbete växer då fram i takt med en ökad självkänedom och ett ökat självförtroende.

Under flera år har det pågått diskussioner m.m. av nyttan både med utbildning och med arbete på distans för flera olika målgrupper i samhället.

Hur ser det då ut för personer med psykiska funktionshinder – vad är gjort inom området? Förstudien visar att det idag inte finns planerade och riktade insatser för personer med psykiska funktionshinder varken inom utbildningsväsendet eller på arbetsmarknaden.

Hjälpmiddelsinstitutet vill tacka personalen på Miraklet som varit med och tagit fram underlaget i studien.

Stockholm maj 2003

Claes Tjäder
Avdelningschef

Innehåll

Sammanfattning	3
Bakgrund	4
Uppdrag	5
Avgränsning	5
Metod och målgrupp	6
Utgångspunkt	6
Urval av frågor och målgrupp	6
Redovisning av resultat av kartläggning	7
Telefonintervjuer	7
Webbenkät	7
Sammanfattning av redovisningen	9
Goda exempel	9
Vad vi tycker behöver göras	10
Vilka verkar ha mest nytta av arbete och utbildning på distans?	11
Diagnoser vi inkluderade i kartläggningen	11
Diagnoser som inte tagits med i kartläggningen	13
Slutord	15
Referenser	16
Bilaga 1, Verksamhetschef	18
Bilaga 2, Arbetsgivare	22
Bilaga 3, Utbildnings anordnare	25

Sammanfattning

Vi på det sociala företaget Miraklet i Karlskoga ville ta en ny ansats i den påbörjade affärsutvecklingen av vår verksamhet, i syfte att skapa tillgänglighet till arbetsmarknaden för personer med psykiska funktionshinder. En grupp som har svårt att göra sig gällande. Sverige står också inför två utmaningar kopplade till varandra. Det ena är att vi försöker hitta en väg mot hållbar utveckling det andra är att vi står inför en arbetskraftsbrist inom ca tio år. Ett sätt att möta arbetskraftsbristen är att ta vara på den resurs som exkluderats från arbetsmarknaden. Om vi gör det måste vi lära av våra misstag och framgent bli duktiga på att skapa miljöer som tar hänsyn till att många psykiska funktionshinder tar sin början i psykisk ohälsa. Vi behöver alltså skapa hållbara arbetsplatser eller som vi vill benämna det, sociala affärsmiljöer, för att möta båda utmaningarna.

Vi kände ett behov av att ta reda på vad som tidigare gjorts inom utbildning och arbete på distans, för att skaffa oss en bild av hur behovet av utveckling ser ut men också ge svar på vilka personer som kan ha särskild nytta av en eventuell utveckling. Resultatet av vår kartläggning visar några intressanta saker som också möter våra fördomar om bristen på systematiska insatser inom detta område. Det finns ingen utbildningsanordnare eller lärosäte som har behoven hos personer med psykiska funktionshinder som normala inslag i sina beslutsrutiner enligt kontaktpersonerna i föreningarna för ångestsyndrom. De ”rutiner” som finns är i huvudsak informella och skapas vid behov enligt intervjuade rektorer. Kurser i hur vi bemöter personer med funktionshinder finns dock hos en del utbildningsanordnare. Vi känner ett visst drag av syndromet ”skomakarens barn” i det beteendet, dvs. att de säljer kurserna innan de själva har fasta rutiner för bemötande. Om det är rätt eller fel kan vi inte bedöma.

Söker vi på Internet med sökorden distansutbildning + ”psykiska funktionshinder” hittar vi i huvudsak information om distanskurser om psykiska funktionshinder.

Detsamma gäller arbete på distans. Det verkar inte finnas någon form av systematisk tanke kring de stöd som behövs för att möta de behov som personer med ökad känslighet i relationer har. Exakt vad bristen på initiativ grundar sig på vet vi inte säkert. Enligt oss bygger det troligtvis på en traditionell syn på funktionshinder som innebär att funktionshinder måste vara synliga för att också vara begripliga. Vid intervjuer med brukarföreningarnas kontaktpersoner framgår det att de upplever att deras målgrupp inte tas på allvar i och med att det är ett osynligt funktionshinder.

De grupper som vi tror kan ha mest nytta av utbildning och arbete på distans är:

Social fobi/social ångest, paniksyndrom/panikångest (när de uppträder i kombination med social fobi), depression, borderlinepersonlighet, psykoser, främst cycloid psykos och liknande samt personer med autistiska drag.

Den känsla som hänger kvar efter denna förstudie är att skolorna enligt oss gör sporadiska insatser. Brukarföreningarna känner dock inte till det och vet inte vart de ska hänvisa sina medlemmar. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen verkar inte ha kunskap om vad som finns eller vad som erbjuds deras klienter. De verkar i stor utsträckning även sakna information om hur deras klienter har det.

Vi bör ta vara på den tysta och explicita kunskap som finns om psykiska funktionshinder och omforma den till organisations- och ledarverktyg. Det tillsammans med att förbättra informationen mellan aktörerna ovan tror vi ger största effekt på kort sikt om vi ska lyckas skapa framtida affärsmiljöer som tar hänsyn till det som utlöser vår tids farsot, psykisk ohälsa.

Bakgrund

Miraklet, Stiftelsen Activa i Örebro län, och CLL, Centrum för livslångt lärande i Karlskoga har under ett antal år arbetat i samverkan med nätverket omkring personer med psykiska funktionshinder för att skapa möjligheter för målgruppen att hitta sin plats på arbetsmarkanden, ofta genom kompetenshöjning inom vuxenutbildningen kombinerat med arbetsträning och praktik. Vi har tillsammans i olika projekt sökt individuella lösningar för var och en. Deltagarna i projekten och verksamheterna har då kunnat ta sig förbi ”svåra knutar” i relationer med lärare och chefer samt arbetskamrater. Vi har hittat lösningar där kontaktytorna minskas eller förändras. Kontakt med lärare eller chef per e-post i stället för personlig kontakt, har i vissa fall underlättat för individen att ta sig vidare. Att finnas i ett sammanhang utan att behöva slita på sina arbets- och utbildningsrelationer mer än de orkar, kan öppna vägar att komma framåt.

”Flexibla kontor” är ett begrepp som har varit aktuellt från tid till annan, men endast för personer utan funktionshinder. Distansutbildning är ett annat begrepp som är väl känt och beprövat för personer utan funktionshinder och i viss mån för personer med funktionshinder av fysisk natur, men inte mycket är prövat och dokumenterat för gruppen med psykiska funktionshinder.

Vi tror att framtidens flexibla kontor måste anta formen av sociala affärsmiljöer där man inte bara tagit hänsyn till den fysiska aspekten av kontoret utan också till den mentala miljön.

Hos oss finns en oro att vi inte tillräckligt snabbt får ut de befintliga kunskaperna om psykiska funktionshinder till landets offentliga och privata verksamheter. Oron grundar sig på våra erfarenheter om de etiska resonemang som ofta följer nyvunnen kunskap. Resonemangen tenderar medvetet eller omedvetet syfta till att lösa värdekonflikter, dvs. skilja det onda från det goda, rätt från fel, men de löser sällan problemen för eller skyddar de utsatta.

Nu vill vi ta en ny ansats i den påbörjade affärsutvecklingen av Miraklet i syfte att skapa tillgänglighet till arbetsmarknaden för en målgrupp som har så svårt att göra sig gällande. Vi ville i en förstudie kartlägga vad som tidigare gjorts inom området arbetsplatsutveckling och distansutbildning för att skaffa oss en bild av hur behovet ser ut och gå vidare med en konkret utveckling av ledarskaps- och organisationsutvecklingsverktyg. Sådana finns inte idag.

Uppdrag

Det sociala företaget Miraklet har med stöd från styrgruppen för projektet HumanTeknik fått i uppdrag att med huvudinriktningen distansutbildning genomföra en förstudie som ska ge en bild av:

1. Vad som gjorts inom området distansutbildning för personer med psykiska funktionshinder
2. Vad som gjorts inom området distansarbete för personer med psykiska funktionshinder
3. Vilka personer som kan ha särskild nytta av arbete och/eller utbildning på distans

Förstudien ska ge en bild av vad som gjorts för att få en plattform för vidare utveckling.

Avgränsning

Vi har fokuserat oss på social fobi/social ångest, paniksyndrom/panikångest (när de uppträder i kombination med social fobi), depression, borderlinepersonlighet, psykoser, främst cycloid psykos och liknande och personer med autistiska drag.

För att få en riktig bild av hur det verkliga behovet ser ut valde vi att vända oss till allmänna lärosäten/utbildningsanordnare samt ”traditionella arbetsgivare”. Vi har alltså valt bort verksamheter som Fountain House och andra för målgruppen specialiserade verksamheter.

Metod och målgrupp

Vi har använt kvantitativa och kvalitativa metoder. En webbenkät genomfördes med knappt 700 mottagare fördelat på kanslichefer på arbetsförmedlingar och försäkringskassor, IT-chefer på större privata företag, kommunala personalchefer, personalchefer vid Universitetet och rektorer vid vuxenutbildningar.

Vi har genomfört ett antal gruppsamtal med brukare. Via telefon har vi intervjuat kontaktpersoner hos de olika brukarföreningarna runt om i landet. Utöver det har vi intervjuat ”centralt placerade” personer inom området arbete och utbildning på distans, både via telefon och på plats. Vissa av dem leder egna undersökningar om läromiljöers utformning. Till det kommer litteraturstudier och ”skrivbordsundersökningar”.

Utgångspunkt

Sökandet efter material till förstudien har haft sin utgångspunkt i begreppet psykiska funktionshinder. Målet var att få en bred ansats samt göra det lättare att på ett praktiskt sätt koppla tillbaka våra fynd till nyttan för dem som inte har ett tydligt funktionshinder. En viktig poäng i vårt arbete har varit vår tonvikt på att ta reda på om det finns någon befintlig utbildningsanordnare eller arbetsgivare som i sina normala beslutsrutiner väger in behoven som personer med psykiska funktionshinder har och dessutom har bestämda rutiner för att möta behovet.

Urval av frågor och målgrupp

För att minimera risken med att intervjupersonerna betraktade frågorna som handikapporienterade, vilket vi bedömde skulle påverka den intervjuade att tänka mer på handikappanpassning i sig, istället för att ge oss korrekta svar på det vi verkligen frågade om, valde vi att ställa så neutrala frågor vi tyckte var möjligt. Frågorna utgick ifrån de behov vi erfar att personer med en ökad känslighet i relationer har.

Vi valde målgrupper för våra frågor efter vilka vi tror är mest insatta i frågan när det gäller det privata näringslivet samt vilka vi tycker borde vara insatta i frågan när det gäller offentlig sektors olika aktörer. Offentlig sektor har till skillnad från det privata näringslivet vissa lagkrav på att vara tillgänglig för personer med funktionshinder

Vi närde en fördom att kontaktpersonerna i de olika brukarföreningarna borde ha en större kunskap än de enskilda brukarna. För att öka möjligheterna till att få största möjliga kunskapsäckning valde vi att vända oss till personer som själva arbetade med olika genomlysningar av det område vi givit oss in på, och som vi bedömde besitta en nationell utblick över vad som tidigare gjorts.

Redovisning av resultatet av kartläggningen

Telefonintervjuer

Kontaktpersoner, Brukarföreningar för ångest- och paniksyndrom + RSMH

Undantagslöst alla som vi pratade med oavsett om det var i norra, mellersta eller södra Sverige sa att de inte kände till någon utbildningsanordnare eller arbetsgivare som erbjöd stöd och anpassningar för personer med ökad känslighet i relationer. De kände att de inte visste vart de skulle hänvisa sina medlemmar. Många uttryckte också en viss frustration över att det fanns så lite kunskap om ångestsyndrom. En del menade även att det inte har skett någon utveckling vad gäller kunskapen inom kognitiv beteendeterapi.

Centralt placerade personer, om utbildning och arbete på distans

Tyvännär fanns det ingen som entydigt kunde peka ut en enda traditionell arbetsgivare eller utbildningsanordnare som erbjuder stöd och anpassningar för personer med ökad känslighet i relationer. Det enda som kom upp som tips var att folkbildningen kanske hade något. Deras uppgift är ju bland annat att möta svagare målgruppers behov. Även Fountain House nämndes.

Webbenkät

Vuxenutbildningar, Rektorer om distansutbildning

Utbudet är inte lika stort för distanskurser som övriga utbudet, hos dem som svarat. Möjligheten att få individanpassad kursgenomgång verkar hög. Ingen av distanskurserna upplevs kräva fysisk närvaro för att klara resultatkraven. Ingen av kurserna verkar heller kräva telefonkontakt för att klarar kursen. Tentamen kan dock inte utföras på distans i de flesta fall. Distansstuderande som enbart kommunicerar via e-post verkar inte ha samma förutsättningar att klara kursen. Distansstuderande verkar dock ha samma tillgång till lärare som studerande i lokalerna. Speciella stödrutiner för individer med ökad känslighet i relationer verkar dock finnas om än i osystematisk form.

Arbetsförmedlingar och försäkringskassor, kanslichefer om utbildning och arbete på distans

Vi får en bild av att förutsättningarna för distansstudier för personer med psykiska funktionshinder verkar skilja sig från ort till ort i landet för arbetsförmedlingarnas och försäkringskassornas distansstuderande, när det gäller att få likvärdig(a)t utbud, support, individanpassade rutiner samt möjligheter att klara kurskraven, om personen behöver välja eget sätt att kommunicera som via e-post istället för telefon. Merparten av kursutbudet upplevs kräva fysisk närvaro någon gång under kursperioden

personer med psykiska funktionshinder upplevs dock ha samma tillgång till lärarna som studenter i utbildningslokalerna. Även möjligheterna till individanpassad kursgenomgång verkar vara generella. Noterbart är att många inte verkar känna till något om förutsättningarna för någon person med psykiska funktionshinder.

Uppgiften om personer med psykiska funktionshinder erbjuds distansarbete vid behov skiljer sig mellan de som svarat. Likaså om distansarbetande personer får likvärdigt stöd från sin närmaste chef som andra kollegor. Uppfattningen om den distansarbetande personen får likvärdigt stöd från sina kollegor jämfört med andra kollegor graderas lågt. Uppfattningen om personens möjlighet att välja kommunikationssätt med sina kollegor varierar. Om det fanns distansarbeten som inte krävde någon fysisk närvaro visste de inte. De visste inte heller om distansarbetena förutsatte telefonkontakt. Kunskapen om det fanns distansuppgifter som endast klarades med e-post var också låg. De visste inte heller om personerna som enbart klarade kontakt via e-post hade likvärdiga möjligheter att klara sitt arbete. Även kunskapen om arbetsgivarna som erbjöd distansarbete hade speciella rutiner för individer med ökad känslighet i relationer var låg.

Lärosäten: Universitet och högskolor

Utbudet av distanskurser, hos dem som svarat, är inte lika stort som deras traditionella kurser. Individuella kursgenomgångar erbjuds om behov finns. Ca en tredjedel av deras kursutbud kräver fysisk närvaro. Ingen av kurserna förutsätter telefonkontakt för att klara resultatkraven. Tentamen kan i huvudsak inte utföras på distans. Elever som enbart kommunicerar via e-post har inte likvärdiga förutsättningar att klara kurserna. Distansstudier har dock likvärdig tillgång till lärarna som studerande i utbildningslokalerna. Det finns speciella stödrutiner för personer med ökad känslighet i relationer.

Kommuner: Personalchefer om distansarbete

Har individen behov av distansarbete erbjuder man det. Frågan om supporten från närmaste chef, till den som arbetar på distans, var likvärdig med övrig personal delade de svarande i två grupper, hög och låg gradering. Ca 25 % av personalen som ingår i någon arbetsgrupp med den distansarbetande bedömdes vara tillgängliga för den distansarbetande. Möjligheten att välja kommunikation vid kontakt med sina kollegor var också 50/50. Upp till hälften av arbetsmomenten bedömdes inte kräva fysisk närvaro men resultatet krävde mer än bara e-postkontakt såsom telefonkontakt. Det finns inga, hos dem som svarat, anpassade stödrutiner för distansarbetande personer med ökad känslighet i relationer.

Stora företag med hög datortäthet, IT-chefer om distansarbete

Det resultat vi fått fram ger en bild av att medarbetare som har behov att arbeta på distans får den möjligheten hos de arbetsgivare som svarat. Merparten graderade dock distansarbetarens möjlighet till support likvärdig medarbetarens på kontoret som låg. Däremot graderades möjligheten till support från kollegor som hög. Möjligheten att kommunicera med kollegor på medarbetarens villkor graderades som låga. Företagen som svarade bedömde att ca 25 – 50 % av distansarbetena gick att lösa utan fysisk närvaro men att telefonkontakt var nödvändig. Huruvida arbetsuppgifterna enbart gick att lösa med endast e-post kontakt var en fråga som delade målgruppen. Däremot var de ense om att den som enbart kommunicerar via e-post inte har samma chans att klara uppgifterna som andra. Det fanns inte heller naturliga och beslutade stödrutiner för personer med en ökad känslighet i relationer. I målgruppen fanns väldigt få ”vet ej” svar.

Sammanfattning av redovisningen

Bilden av vad som har gjorts ser ut som så att det erbjuds en del möjligheter som ibland kan passa för målgruppen i fråga. Det finns säkert många sådana initiativ i landet, som drivs i det tysta. Trots vår breda ansats i att dammsuga Sverige i jakten på uppgifter har vi inte fått fatt på någon intressant information om utbildning på distans.

När det gäller arbete på distans, har de i än mindre grad beskrivit några erfarenheter eller metoder med utgångspunkt från personer som av känslomässiga skäl inte orkar fungera fullt ut i en arbetssituation. Vårt intryck är att de då hamnar utanför arbetslivet.

Utbildningsanordnare uttrycker att de har en flexibel inställning gentemot personer med olika funktionshinder, inklusive psykiska funktionshinder och att de löser problemen efter hand.

Goda exempel

På CLL, Centrum för livslångt lärande i Karlskoga har de utvecklat en hög grad av flexibla lösningar, där datautbildning On Line ingår. Det finns en ambition att möta och tillgodose behoven hos personer med exempelvis social fobi.

Stiftelsen Activa och CLL har tillsammans drivit tre EU-projekt. ”Kompetenshöjning i samverkan”, ”Distansutbildning vid social fobi” och ”Utbildning av ordermottagare”. Det har ökat intresset hos delar av lärarkåren och ledningen. Assistansutbildning, som är en mellanlösning mellan distansutbildning och lärarledda genomgångar.

ABF i Örebro driver ett EU-projekt, mål 3 för personer som står utanför arbetsmarknaden och har någon form av funktionsnedsättning. De har ett centrum med lokaler och handledare, där deltagarna kan få stöd av handledare och träffa andra deltagare. Där studerar personer med social fobi och Aspergers syndrom tillsammans med övriga.

Vad vi tycker behöver göras

Enligt vår mening finns ett stort utvecklingsområde för att öka målgruppens möjligheter till integrering på arbetsmarknaden och till tillväxt av näringslivet. Samhället behöver de resurser som ofta inte kommer till sin rätt när så många människor hamnar utanför arbetsmarknaden. Inom gruppen personer med psykiska funktionshinder finns en stor potential, ofta till att göra kvalificerad nytta om möjligheter ges. Här finns ofta en skapande begåvning och stor motivation att göra nytta i samhället. För att gruppen skall komma till sin rätt krävs ofta mycket individuellt utformade insatser inom utbildning och arbete.

Det behöver tas fram dokumenterade metoder för utbildning och/eller arbete på distans för målgruppen. Det behövs också modeller för organisation av arbete på distans. Vi saknar även utprovande av arbetsuppgifter som passar särskilt bra att utföra på distans i samarbete med näringslivet. Vi behöver metoder för hur man kan kombinera arbete och utbildning på distans, kopplat till modeller för hur vi kan organisera samverkan mellan organisationer för att skapa möjligheter till utbildning och arbete på distans. Vid samtal med forskare så säger de att det dels saknas kunskap om rehabiliteringseffekterna vid utbildning och arbete på distans och att de därför efterlyser sådana forskningsprojekt.

Det finns behov av ett kunskapscenter för att utveckla, beskriva och sprida utvecklade metoder och kunskaper till näringslivet samt skol- och utbildningsvärlden i Sverige. Hur tillblivelsen av kunskapscentret ska se ut vet vi inte. Det kan ske genom att en befintlig organisation får uppdraget eller att uppdraget läggs på två olika organisationer, en med forskningsansvar och den andra med informationsansvar.

Vilka verkar ha mest nytta av arbete och utbildning på distans?

Vi har i olika grupparbeten gått igenom ett antal brukargrupper och rangordnat dem utifrån vilken grad av särskild vinst respektive grupp kan ha av just distanslösningar utifrån aspekten ”känslighet i relationer”. De grupper vi gått igenom är:

- Paniksyndrom/panikångest
- Social fobi/social ångest
- Generaliserat ångestsyndrom
- Depression
- Posttraumatiskt stressyndrom
- Tvångssyndrom
- Psykoser: Schizofreni, cycloid psykos
- Borderlinepersonlighet

Diagnoser vi inkluderade i kartläggningen

Vi har valt att inte ta med alla diagnoser i förstudien. Motiven framgår i beskrivningarna av de olika grupperna.

Vi har rangordnat diagnosgrupperna.

Paniksyndrom/panikångest (när de uppträder i kombination med social fobi).

- Social fobi/social ångest
- Depression
- Borderlinepersonlighet
- Psykoser, främst cycloid psykos och liknande
- Personer med autistiska drag.
- Paniksyndrom/panikångest, Panic Disorder, PD

Människans sympatiska nervsystem mobiliserar snabbt alla kroppens krafter för att strida eller fly, exempelvis vid stress. Enligt DSM IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) har man haft minst fyra av symtomen nedan, tillsammans som en attack och nått maximal intensitet inom tio minuter, minst fyra gånger under den senaste månaden, eller en gång – men i gengäld orsakat minst en månads oro för en ny attack. Symtom: ansträngd andhämtning eller andnöd, yrsel, ostadighetskänslor, svindel och matthet, hjärklappning eller hastig puls, darrningar eller skakningar, svettningar, kvävningsskänslor, illamående eller magbesvär, överklighetskänslor inför sig själv eller omgivningen, smärtor eller obehag i bröstet, rädsla för att dö, rädsla för att bli ”tokig” eller göra något okontrollerat.

Gruppen är inkluderad i vår målgrupp där de förekommer tillsammans med social fobi.

- Social fobi/social ångest

Människor med social fobi får ångest (och ibland panik) av att stå i centrum för andra människors uppmärksamhet. En människa med social fobi kan tacka nej till ett drömjobb på grund av att det ibland innebär någon form av redovisning inför andra personer.

Enligt DSM IV-systemet. Kortfattat: En uttalad ångest för en eller flera olika sociala situationer eller prestationssituationer som innebär risk för kritisk granskning av andra. Exponering för den fruktade sociala situationen framkallar så gott som alltid ångest som kan framkalla en predisponerad panikattack. Patienten har insikt om att rädslan är överdriven eller orimlig. Den fruktade sociala situationen eller prestationssituationen undviks helt, eller uthärdas under intensiv ångest eller plåga. Antingen stör undvikandet, de ångestladdade förväntningarna eller plågan i samband med den fruktade sociala situationerna eller prestationssituationerna i betydande grad ett normalt fungerande i vardagen, i yrkeslivet (eller studier), i sociala aktiviteter eller relationer, eller så lider personen påtagligt av att ha fobin.

Vi har inkluderat gruppen därför att denna grupp ofta kan ha en stark motivation att komma vidare i livet. Vi kan se en stor vinst om man parallellt med annan behandling kan minimera relationerna som kopplas till risken att känna sig kritiskt granskad.

- Depression

En depressiv reaktion är en störning av jaget, som kan utlösas av olika slags kränkningar av självkänslan. Kan vara intimt kopplad till Social fobi.

Vi har inkluderat gruppen i den mån symtomen är kopplade till social fobi.

- Psykos; Cycloid psykos och schizofreni

Psykoserna utgör psykiatrins klassiska och mest självklara arbetsområde. En psykotisk människa är psykiskt sjuk i ordets enklaste betydelse. Individen kan vara helt eller delvis ockuperad av sin psykos.

Hos gruppen som är med här har psykosen har klingat av och individen är inne i en rehabilitering. Vår erfarenhet är då att en kombination av intellektuell stimulans, upplevelsen av att göra nytta i ett sammanhang i en "lagom" sammansättning av relationer med andra människor utgör en bra jordmån för utveckling. Den här gruppen kan ibland utmärka sig genom att uppträda annorlunda. De kan därför ha svårt att ta sig in i samhället och arbetslivet. Vi tror att vid kontakt över distans kan man förmoda att det kan fungera bättre mellan lärare och elev.

- **Borderlinepersonligheten**

Enligt vedertagen föreställning menaren psykisk störning som varken är psykos eller neuros. Begreppet är fortfarande inte enhetligt definierat. En mängd personlighetstyper och kliniska tillstånd ryms under beteckningen. Specifika tecken: Identitetsdiffusion, en kronisk, subjektiv tomhetskänsla med motstridig självuppfattning (vara bäst/vara sämst, god/ond). Svårigheter att binda ihop negativa och positiva uppfattningar hos sig själv och andra. Människor med borderlinepersonlighet kan ha en rik begåvning, fantasifullhet och kreativitet. Många kan ha intensiva relationer till konst, kultur, ting, intellektuella områden eller till natur och djur.

Gruppen är inkluderad därför att vår erfarenhet säger oss att nära och känslomässiga kontakter är mer hotande än andra. Distanskontakt som komplement till personlig kontakt kan öka möjligheten att bryta prestationsladdade relationer till att bli både mer sakliga och personliga utan att bli för nära.

- **Personer med autistiska drag**

En grupp som ofta har missförstått. Kan ibland uppfattas som utvecklingsstörning eller psykos. Det vi vill lyfta fram här är svårigheter att förstå andra människors känslor, vilket kan leda till relationsproblem på arbetsplatsen och i studiesituationer.

Gruppen har inkluderats, då studie- och arbetsrelationerna kan underlättas om personerna får möjlighet att utföra en del av arbetsuppgifterna på distans.

Diagnoser som inte tagits med i kartläggningen

- **Generaliserat ångestsyndrom (GAD)**

Diagnos enligt DSM IV: Ångslan som är överdriven, genomgripande och okontrollerbar och som följs av rastlöshet, irritabilitet, muskelspänningar, uttrötthet, sömnstörningar, koncentrationssvårigheter och som orsakar påtagligt lidande och försämrad funktion i arbetet, på fritiden, och i relation med släkt, familj och vänner. Symtom i minst 6 månader.

Vi har exkluderat gruppen därför att symtomen inte är så intimt kopplade till sociala relationer. Det kan för gruppen finnas en nytta med utbildning och/eller arbete på distans, men troligen mer av andra orsaker än de vi skall belysa i den här rapporten.

- Posttraumatiska stressyndrom

Ångest som har utlösts av en specifik och mycket skrämmande händelse.

Gruppen är exkluderad därför att symtomen inte i första hand utlöses av känslighet i relationer. Med det menar vi att både studier och arbete på distans kan ha fördelar av andra skäl.

- Tvångssyndrom, Obsessive Compulsive Disorder, OCD

De som lider av tvångssyndrom känner sig tvungna att utföra olika former av ritualer (tvångshandlingar och/eller tvångstankar) och drabbas av mycket stark ångest eller panik om de försöker motstå tankarna och handlingarna.

Vi har exkluderat gruppen därför att symtomen i första hand inte utlöses av känslighet i relationer. Det kan däremot finnas andra vinster med utbildning och/eller arbete på distans som inte är ämnat att belysas i den här rapporten.

Slutord

Att ha genomfört denna förstudie med arbetstagarna på Miraklet varav en del själva tillhör målgruppen i studien känns oerhört tillfredställande. Vi har inte bara noterat att vi själva borde kunna erbjuda denna typ av kvalificerade kartläggningar, som tjänst, eftersom våra arbetstagare klarade sina uppgifter lika bra som någon annan i projektet. Vi har dessutom sett skillnaderna mellan att sitta tillsammans i planeringsarbete på plats i Karlskoga med den påfrestning det inneburit för några av personerna jämfört med att samarbeta på distans med dem som sitter t.ex. i Stockholm. Den ansträngning som mötena inneburit har förbytts i en öppen, kreativ och fokuserad dialog via e-post. Det har tjänat som en kompletterande studie i studien.

Det har varit både kul och intressant att se hur Miraklets projektdeltagare i målgruppen hjälpt och stöttat varandra i samarbetet med att lösa de tekniska problem vi under en tid hade för att ”få ordning” på webbenkäten som skulle distribueras till rätt många människor. Förarbetet med att samla in alla nödvändiga kontaktuppgifter innan webbenkäten bjöd på utmaningar som möttes med friskt mod. Sammantaget kan vi säga att det intensiva samarbetet mellan arbetstagarna har varit lika givande för dem när de sluppit koncentrera sig på sig själva som att de mått bra av kontakter på distans för att lösa uppgifterna i förstudien.

Förvånande men på något sätt bekräftande har det varit att följa upp de som hört av sig när de fått webbenkäten. De frågar efter information om hur de ska göra och att de är intresserade av implementering av metoder.

Marianne Danielsson

Hans Andersson

Referenser

Tidigare rapporter och projekt:

Distansutbildningens fördelar för människor med social fobi
1997/Ulf Forsell/Lunds Universitet

Om bemötande, av människor med funktionshinder
2003/SISUS

Ångestneuroser. Psykologi
2002/Lars Vidman

IT-Stött lärande i folkbildningen. En utvärdering av utvecklings-
satsningar 1999-2001
2002/Per Andersson, Linköpings Universitet

Funktionshinder och distansutbildning
2001/Anders Söderberg och Petter Anderberg

Det finns bruk för alla – empowerment i praktiken
1998/Hugo Westerlund, Anna Bergström. Forskningsstation
Mösseberg

Ett friskt arbetsliv, Fysiska och psykosociala orsakssamband
samt.....
1999/ Kerstin Jeding, Göran M Hägg, m.fl. ...Arbetslivsinstitutet

Utbildning av ordermottagare över Internet
1998/Samverkansprojekt mellan Activa, CLL m.fl.

Distansutbildning för arbetslösa med social fobi
1999/ Stiftelsen Activa, Karlskoga

Kompetenshöjning i samverkan
1997/ Stiftelsen Activa, CLL, Karlskoga

Hållbara arbetsplatser
2000/ TCO Utveckling, Sammanfattning av Internationell
workshop i Stockholm

Informationsmaterial:

”En broschyr om Ångestsjukdomar från Svenska Ångestsyndromsällskapet”

2001/Åza Svensson, Svenska Ångestsällskapet

Paniksyndrom en vanlig sjukdom

Torgny Persson, Rättspsykiatriska avdelningen, Göteborg och Åza Svensson vid Paniksyndromsällskapet i Göteborg

Paniksyndrom & Social fobi

Åza Svensson, Svenska paniksyndromsällskapet

SPS – Stödförening för drabbade av Panikångest & Social fobi

Social fobi – ett dolt handikapp

1999/Christer Allgulander, Karolinska sjukhuset/Aftonbladet

Ett nytt sätt att lära

Informationsbroshyr om VETA Lärospel

Litteratur:

Dynamisk psykiatri

1990/Johan Cullberg

Flexibelt lärande på nätet – handledning för cirkelledare

2003/Tommy Nilsson, Sensus och CFL

Intervjuade per telefon eller på plats:

Lars Widman, Svenska Ångestsyndromsällskapet,

Tore Mellberg, Örebro läns landsting/Folkbildningen

Karin Jansson, CFL

Johan Friberg, CFL

Ingrid Andersson, CFL

Lilian Eikeland, PTS

Stig Larsson, Harec, Lunds Universitet

Anna-Lena Lundblad, studievägledare Nätuniversitetet

Tomas Furmark, Institutionen för psykologi, Uppsala universitet

Till listan kan fogas ytterligare 15 kontaktpersoner för brukarföreningarna. Vi namnger dem inte då vi lovat att deras svar ska förbli anonyma.

Bästa Verksamhetschef,

Er organisation är utvald att ingå i en kartläggning. Kartläggningen ska ge vägledning kring hur förutsättningarna för utbildning och arbete på distans är utformade, för personer med ökad känslighet i relationer.

Distansutbildning/arbete som möjlighet är bra för denna målgrupp men funktionshindret ställer krav på hur förutsättningarna är utformade.

Hinder för lyckade studier och resultat i arbetslivet kan bli vara viss obligatorisk närvaro, grupparbeten, samt i vissa fall telefonkontakter.

Kartläggningen är initierad av oss och genomförs i samarbete med Hjälpmedelsinstitutets humanteknikprogram. Vi, är ett företag med namnet Miraklet som specialiserat sig på att hjälpa människor med psykiska och sociala funktionshinder tillbaka till arbetslivet.

Vi har förmodat att ni är bäst skickad att svara på frågorna. Skulle det inte vara så överlåter vi det valet till er. Frågorna är uppdelade på frågor om dels utbildning dels arbete på distans, och hoppas vi, enkla att besvara. Vi ser fram emot ert deltagande i kartläggningen och önskar svaren per e-post till oss innan 1 april, vilket vi tror är väl tilltagen svarstid med tanke på frågornas ringa antal. Vi ber er utgå från er egen kunskap när ni svarar.

Alla resultat är anonyma och endast svaren kommer att presenteras i form av statistik på Hjälpmedelsinstitutets ID-dagar i höst.

Tack på förhand för ert deltagande.

Med vänliga hälsningar

Marianne Danielsson

Utvecklings- och marknadsansvarig, Miraklet

DISTANSUTBILDNING

1. Erbjuds era klienter likvärdigt utbud för distansutbildning som för traditionell utbildning?

Ja

Nej

Vet ej

2. Hur graderar du era klienters möjlighet att välja individanpassad kursgenomgång?

Mycket låg

Låg

Hög

Mycket hög

Vet ej

3. Hur många av de erbjudna kurserna på distans innehåller moment som förutsätter klientens fysiska närvaro för att klara resultatkraven?

Inga   **Upp till ¼**   **Cirka ½**   **Upp till ¾**   **Alla**   **Vet ej**

4. Hur många av de erbjudna kurserna på distans innehåller moment som förutsätter telefonkontakter för att klara resultatkraven?

Inga   **Upp till ¼**   **Cirka ½**   **Upp till ¾**   **Alla**   **Vet ej**

5. Kan era klienter utföra tentamen på distans?

Ja   **Nej**   **Vet ej**

6. Har era klienter som bara kan kommunicera via E-post likvärdiga förutsättningar att klara kurserna som övriga distansstuderande?

Ja   **Nej**   **Vet ej**

7. Har distansstuderande klienter likvärdig support under sin studietid (tillgång till lärare och annan personal) jämfört med de studenter som befinner sig i utbildningslokalerna?

Ja   **Nej**   **Vet ej**

8. Känner du till om era klienter erbjuds speciella stödrutiner som hjälper individer med ökad känslighet i relationer, i kontakterna med lärare, kursledning, administration, etc?

Ja   **Nej**   **Vet ej**

DISTANSARBETE

9. Erbjuds era klienter att arbeta på distans om behov uppstår hos den anställde?

Ja

Nej

Vet ej

10. Hur graderar du den distansarbetande klienten möjlighet till support från sin närmaste chef jämfört med personal som befinner sig på arbetsplatsen?

Mycket låg

Låg

Hög

Mycket hög

Vet ej

11. Hur graderar du den distansarbetande klientens tillgång till support från sina arbetskolligor jämfört med personal som befinner sig på arbetsplatsen?

Inga

Upp till $\frac{1}{4}$ Cirka $\frac{1}{2}$ Upp till $\frac{3}{4}$

Alla

Vet ej

12. Hur graderar du den distansarbetande klientens möjlighet att välja kommunikationssätt med sina kolligor?

Mycket låg

Låg

Hög

Mycket hög

Vet ej

13. Finns det distansarbeten som inte kräver någon fysisk närvaro alls (t ex vid vissa möten) av er klient?

Inga

Upp till $\frac{1}{4}$ Cirka $\frac{1}{2}$ Upp till $\frac{3}{4}$

Alla

Vet ej

14. Hur många av klienternas arbetsuppgifter som sker på distans förutsätter telefonkontakt, för att lösa arbetsuppgiften?

Inga

Upp till $\frac{1}{4}$ Cirka $\frac{1}{2}$ Upp till $\frac{3}{4}$

Alla

Vet ej

15. Finns det distansarbetsuppgifter som är genomförbara enbart genom kommunikation via E-post?

Ja

Nej

Vet ej

16. Har distansarbetande klienter, som enbart kan kommunicera via E-post, likvärdiga förutsättningar att klara sitt arbete som övriga distansarbetande?

Ja

Nej

Vet ej

17. Känner du till om era klienter erbjuds speciella stödrutiner för att hjälpa dem som har ökad känslighet i relationer, i deras kontakter med arbetsledning, chefer, administration, etc..?

Ja

Nej

Vet ej

Kontaktuppgifter:

Marianne Danielsson
Tegnérvägen 1
691 37 Karlskoga
Telefon: 0586 - 698 65
E-post: danielsson.marianne@telia.com
Hemsida: www.miraklet.nu

På Miraklet får människor som har hamnat utanför arbetslivet möjlighet att hitta sin plats på arbetsmarknaden.

Bästa IT-ansvarig,

Ert företag är utvalt att ingå i en kartläggning. Kartläggningen ska ge vägledning kring hur förutsättningarna för distansarbete är utformade för personer med ökad känslighet i relationer. Distansarbete som möjlighet är bra för denna målgrupp men funktionshindret ställer krav på hur förutsättningarna är utformade. Hinder för lyckade resultat kan bli vara viss obligatorisk närvaro, grupparbeten, samt i vissa fall telefonkontakter.

Kartläggningen är initierad av oss och genomförs i samarbete med Hjälpmedelsinstitutets humanteknikprogram. Vi, är ett företag med namnet Miraklet som specialiserat sig på att hjälpa människor med psykiska och sociala funktionshinder tillbaka till arbetslivet.

Vi har förmodat att ni är bäst skickad att svara på frågorna. Skulle det inte vara så överlåter vi det valet till er. Frågorna är endast nio (9) till antalet och hoppas vi, enkla att besvara. Vi ser fram emot ert deltagande i kartläggningen och önskar svaren per E-post till oss innan 1 april, vilket vi tror är väl tilltagen svarstid med tanke på frågornas ringa antal. Vi ber er utgå ifrån er egen kunskap när ni besvarar frågorna.

Alla resultat är anonyma och endast svaren kommer att presenteras i form av statistik på Hjälpmedelsinstitutets ID-dagar i höst.

Tack på förhand för ert deltagande.

Med vänliga hälsningar

Marianne Danielsson

Utvecklings- och marknadsansvarig, Miraklet

1. Erbjuds er personal att arbeta på distans om behov uppstår hos den anställda?

Ja

Nej

Vet ej

2. Hur graderar du den distansarbetandes möjlighet till support från sin närmaste chef jämfört med personal som befinner sig på arbetsplatsen?

Mycket låg

Låg

Hög

Mycket hög

Vet ej

3. Hur graderar du den distansarbetandes tillgång till support från sina arbetskollegor jämfört med personal som befinner sig på arbetsplatsen?

Inga	Upp till $\frac{1}{4}$	Cirka $\frac{1}{2}$	Upp till $\frac{3}{4}$	Alla	Vet ej
☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. Hur graderar du den distansarbetandes möjlighet att välja kommunikationssätt med sina kollegor?

Mycket låg	Låg	Hög	Mycket hög	Vet ej
☐	☐	☐	☐	☐

5. Finns det distansarbeten som inte kräver någon fysisk närvaro alls (t ex vid vissa möten) på ert företag?

Inga	Upp till $\frac{1}{4}$	Cirka $\frac{1}{2}$	Upp till $\frac{3}{4}$	Alla	Vet ej
☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Hur många av företagets arbetsuppgifter som sker på distans förutsätter telefonkontakt, för att lösa arbetsuppgiften?

Inga	Upp till $\frac{1}{4}$	Cirka $\frac{1}{2}$	Upp till $\frac{3}{4}$	Alla	Vet ej
☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Finns det distansarbetsuppgifter som är genomförbara enbart genom kommunikation via E-post?

Ja	Nej	Vet ej
☐	☐	☐

8. Har distansarbetande personal, som enbart kan kommunicera via E-post, likvärdiga förutsättningar att klara sitt arbete som övriga distansarbetande?

Ja	Nej	Vet ej
☐	☐	☐

9. Finns det speciella stödrutiner för att hjälpa individer som har ökad känslighet i relationer i kontakterna med arbetsledning, chefer, administration, etc..?

Ja

Nej

Vet ej

Kontaktuppgifter:

Marianne Danielsson
Tegnérvägen 1
691 37 Karlskoga
Telefon: 0586 - 698 65
E-post: danielsson.marianne@telia.com
Hemsida: www.miraklet.nu

På Miraklet får människor som har hamnat utanför arbetslivet möjlighet att hitta sin plats på arbetsmarknaden.

Bästa Rektor,

Ert lärosäte är utvalt att ingå i en kartläggning. Kartläggningen ska ge vägledning kring hur förutsättningarna för distansutbildning är utformade för personer med ökad känslighet i relationer. Distansutbildning som möjlighet är bra för denna målgrupp men funktionshindret ställer krav på hur förutsättningarna är utformade. Hinder för lyckade studier kan bli att vara viss obligatorisk närvaro, grupparbeten, samt i vissa fall telefonkontakter.

Kartläggningen är initierad av oss och genomförs i samarbete med Hjälpmedelsinstitutets humanteknikprogram. Vi är ett företag med namnet Miraklet som specialiserat sig på att hjälpa människor med psykiska och sociala funktionshinder tillbaka till arbetslivet.

Vi har förmodat att ni är bäst skickad att svara på frågorna. Skulle det inte vara så överlåter vi det valet till er. Frågorna är endast åtta (8) till antalet och hoppas vi, enkla att besvara. Vi ser fram emot ert deltagande i kartläggningen och önskar svaren per E-post till oss innan 1 april, vilket vi tror är väl tilltagen svarstid med tanke på frågornas ringa antal och enkla utformning.

Alla resultat är anonyma och endast svaren kommer att presenteras i form av statistik på Hjälpmedelsinstitutets ID-dagar i höst.

Tack på förhand för ert deltagande.

Med vänliga hälsningar

Marianne Danielsson

Utvecklings- och marknadsansvarig, Miraklet

1. Är ert utbud av kurser lika stort vad gäller distansutbildning som traditionell utbildning?

Ja

Nej

Vet ej

2. Hur graderar du den distansstuderandes möjlighet att välja individanpassad kursgenomgång?

Mycket låg

Låg

Hög

Mycket hög

Vet ej

3. Hur många av de erbjudna kurserna på distans innehåller moment som förutsätter fysisk närvaro för att klara resultatkraven?

Inga	Upp till ¼	Cirka ½	Upp till ¾	Alla	Vet ej
☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. Hur många av de erbjudna kurserna på distans innehåller moment som förutsätter telefonkontakter för att klara resultatkraven?

Inga	Upp till ¼	Cirka ½	Upp till ¾	Alla	Vet ej
☐	☐	☐	☐	☐	☐

5. Kan tentamen utföras på distans?

Ja	Nej	Vet ej
☐	☐	☐

6. Har en elev som bara kan kommunicera via E-post likvärdiga förutsättningar att klara kurserna som övriga distansstuderande?

Ja	Nej	Vet ej
☐	☐	☐

7. Har distansstuderande likvärdig support under sin studietid (tillgång till lärare och annan personal) jämfört med de studenter som befinner sig i utbildningslokalerna?

Ja	Nej	Vet ej
☐	☐	☐

8. Finns det speciella stödrutiner för att hjälpa individer som har ökad känslighet i relationer i kontakterna med lärare, kursledning, administration, mm?

Ja	Nej	Vet ej
☐	☐	☐

Marianne Danielsson
Tegnérvägen 1
691 37 Karlskoga
Telefon: 0586 - 698 65
E-post: danielsson.marianne@telia.com
Hemsida: www.miraklet.nu

På Miraklet får människor som har hamnat utanför arbetslivet möjlighet att hitta sin plats på arbetsmarknaden.

HumanTeknik

Hjälpmiddelsinstitutet, Schizofreniförbundet samt Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, RSMH, har fått medel från Allmänna Arvsfonden och driver tillsammans ett utvecklingsprojekt – HumanTeknik. I projektet finns medel för utveckling av hjälpmedel, metoder m.m. för personer med psykiska funktionshinder. Denna skrift är framtagen med stöd från dessa utvecklingsmedel.

Schizofreniförbundet

Intresseförbundet för personer med schizofreni och liknande psykoser. Schizofreniförbundet är en organisation som arbetar med frågor som rör personer med schizofreni och liknande psykosjukdomar och deras anhöriga. Förbundet bedriver informations- och utbildningsverksamhet riktad mot allmänhet, skolor, psykiatri och kommuner m.fl.

Schizofreniförbundet

Hantverkargatan 3G, 112 21 Stockholm

Tfn: 08-545 55 980 • Fax: 08-545 55 981 • E-post: office@schizofreniforbundet.org.se

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa är en organisation av och för patienter och f.d. patienter inom psykiatrisk vård, och för andra som vill arbeta för ett bättre liv för människor med psykiska besvär och funktionshinder. RSMH arbetar bl.a. med att påverka politiker, vårdgivare och myndigheter så att människor får inflytande och makt över sitt eget liv. RSMH vill förbättra kvaliteten i vård, stöd och service till människor med psykiska besvär.

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa

Instrumentvägen 10, 126 53 Hägersten

Tfn: 08-772 33 60 • Fax: 08-772 33 61 • E-post: rsmh@rsmh.se

Hjälpmiddelsinstitutet

Hjälpmiddelsinstitutet (HI) är ett nationellt kunskapscentrum inom området hjälpmedel och tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning.

HI arbetar för full delaktighet och jämlikhet genom att medverka till bra hjälpmedel, en effektiv hjälpmedelsverksamhet och ett tillgängligt samhälle.

Hjälpmiddelsinstitutets verksamhet omfattar:

- provning och upphandling av hjälpmedel
- forskning och utveckling
- utredningsverksamhet
- utbildning och kompetensutveckling
- internationell verksamhet
- information

Hjälpmiddelsinstitutets huvudmän är staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet.

Hjälpmiddelsinstitutet

Box 510, 162 15 Vällingby

Tfn 08-620 17 00

Fax 08-739 21 52

Texttfn 08-759 66 30

E-post registrator@hi.se

Webbplats www.hi.se

Best nr 03319